

ANA BARTON

OPHANIM

ROMAN

3
TREI

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Alexandra Fusoi

Design și ilustrație copertă: Andrei Gamarț
Caligrafie: Anca Ciuciulin

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Gabriela Anghel

Corectură:
Rodica Crețu

*Celor care au fost,
celor care sînt,
celor care vin ca să fie*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BARTON, ANA

Ophanim / Ana Barton. - București : Editura Trei, 2022

ISBN: 978-606-40-1539-6

821.135.1

Copyright © Editura Trei, 2022
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Chișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-1539-6

Aproape toată viața m-am priceput să trag de somn, să-l chem, să-l ațîț, să-l înșfac, să-l înghit pe nemestecate. Și după-aia să-l adorm. N-am suferit niciodată frăsuiala maică-mii înainte de-a o lua somnul. Își mișca neconținut mâinile și picioarele, se-ntorcea de pe-o parte pe alta, ofta și pufnea. Pentru ea, s-adoarmă era o luptă, iar pe mine treaba asta mă scotea din minți și mă făcea, când eram mic, să-mi tot verific urechile, să văd dacă nu cumva sîngerează de la tot travaliul prin care trecea înainte de culcare biata mama. Bine totuși că n-am dormit cu ea foarte des și nici de foarte devreme. Bine, dar și rău, pentru că, în același timp, se mai întîmpla ceva, un ceva pe care l-am înțeles mult mai târziu: eram sigur că mama e lîngă mine, e cu mine, agitația ei îmi era echivalentă cu prezența ei. Chiar dacă prezența asta mă durea. Îmi era necesară, indispensabilă, eram copil. Cu ea lîngă mine, îmi era mai greu să-mi culc somnul, mai ales când încă nu știam ce se-ntîmplă cu mine, nu știam că nimeni nu mai e ca mine, credeam că toți aud ce aud eu. Însă ăla fost timpul meu de aur, aveam să-mi dau seama mai încolo, timpul în care am făcut și eu parte din lume.

Am mai multe amintiri de-atunci, de foarte demult, dar aia din care mănînc eu pâine și beau apă de cînd mă știu nu are legătură cu mama decît prin sînge, pentru că mama e fata bunică-mii. Altfel, nu. Bunică-mea era

o femeie tânără când eram eu mic, de-aia mi s-a părut mereu că nu i se potrivește numele pe care o strigă lumea. Mamana. Pe ea o chema Ana și semăna cu ea numele ăla: simplu, clar, lin, un palindrom perfect. Cine i-a zis Mamana habar nu am, dar așa i-a rămas. Un nume care o-mbătrînea, o făcea să pară șefă de clan, ceea ce ea era, dar nu în felul ăla asupritor la care te duce cu gândul un supranume ca Mamana. Era mică de statură și subțire, cu iuțeală-n ochi și pietroasă la vorbă, cu mâini de regină și cu părul lung, pe care și-l strîngea-n coc și când spăla rufe, în curte. Avea ceva sublim și drept în ea, ca și cum ar fi trăit pe-o stîncă de care se spărgeau valurile sau ar fi fost chiar ea stîncă aia. Și rîdea tare, cu ochii larg deschiși.

Avea o casă veche și mare, bătrîneasă, negustorească, stil vagon, iar casa aia mai avea o casă mică în curte, față în față cu bolta de viță-de-vie. Casa aia mică avea două încăperi, una lungă, unde se gătea și pe care toată lumea o striga bucătărie, și una pătrată, cu sobă, recamier și poze bătrîne, de familie, pe pereți, căreia toți îi spuneau odăiță. Ferestrele ei dădeau spre viță și prin ele am simțit pentru prima oară cum se-aude lumina intrată prin geam după-amiaza devreme, între două și trei. Un sunet cald și viu, dar oarecum discret, năvălit deodată în cameră și revărsat pe pieptul meu, urmărit hoșește de mirosul prăfuit de struguri negri, mici și copti. Strînși în ciorchini care fac pînze de păianjen, struguri din ăia de la care-ți vine apă-n gură, dar când ajungi să mesteci unul, ți se strepezesc dinții și imediat scuipi cu năduf coaja. Una dintre primele dezamăgiri din viață, când așteptările îți sînt înșelate crunt.

Dar muzica aia a fasciculelor de lumină și-a mirosului de struguri a făcut mai mult decît să mi se-așeze pe piept. S-a dus mai departe, a intrat înăuntrul meu,

poate prin stern, poate prin altă parte, și s-a fofilat direct în sînge, iar de-acolo în toate celulele pe care le-aveam deja și, probabil prin memoria celulară, a trecut și mai departe, pînă azi, sper că și mîine, poimîine și cît o mai fi, pentru că nu s-a schimbat nimic, e tot acolo, o aud la fel, miroase la fel și-am început să cred pe la paisprezece ani că e ceea ce mă ține în picioare și mă duce mai departe. Chiar dacă n-are nume, deși eu am vrut să-i dau unul, dar n-am găsit nimic care să i se potrivească.

Leg miezul ăsta al meu de Mamana, și nu doar pentru că aia era casa ei, iar odăița era tot a ei, ci pentru că Mamana purta o parte din aroma aia, o simțeam și iarna, când se dezbrăca de hainele de peste zi și-și lua cămașa de noapte albă, de finet, cu flori mici, portocalii. În secunde alea puține când se-ntorcea cu spatele, să nu-i vadă copilul țîțele, tocmai de-acolo, urcînd pe gît și coborînd pe umeri și apoi pe omoplați, venea mirosul de soare cu struguri, parcă un pic amestecat cu lapte afumat. Așa a rămas ea în mine, dincolo de sîngele ei, pe care i-l port c-așa se poartă sîngele, din neam în neam. Dar tot din neam în neam se poartă și altele, poate mai importante decît sîngele, cum ar fi să nu renunți, mai ales când urlă, te tăvălești, te chircești și spui că ai renunțat. De-acolo, din neputința aia, îți vine și puterea. Mamana nu se tăvălea și nici nu se chircea, doar suduia și repeta că nu mai poate, lua-m-ai, Doamne!, asta nu e viață. Și-n timp ce spunea asta făcea ceva ca să fie viață. Și era. Mereu era. Și când zicea mi-e frică, simțeau că, de fapt, nu-i e frică, nu știa să transmită frica, oricît de mult o pomenea, spre deosebire de maică-mea, care nu vorbea aproape niciodată despre frică, era cuvîntul ei interzis, dar răspîndea, mai ales când părea ea de un calm olimpien, mirosul iute și sărat ale unei imense, necuprinse

și contagioase spaime. N-am dibuit eu din prima că despre frică era vorba când se făcea ea statuie de sare, dar pot să spun că sînt mîndru că nimeni altcineva n-a mai mirosit asta pînă acum. Mă rog, nu cineva care să-mi fi spus și mie despre o astfel de descoperire.

Pe maică-mea o cheamă Zamfira, un nume mare și plin, așa cum e ea. Cînd eram mic, credeam că vine de la zefir și mi se părea că n-are nicio legătură cu mama, ar fi trebuit s-o cheme Furtuna sau Uragana, dacă era după capul meu. Pe urmă, am aflat întîmplător că zamfir e safir, nu știu dacă Mamana a știut asta cînd i-a pus numele, dar i l-a pus bine. Maică-mea chiar e o piatră tare și albastră, pe alocuri prețioasă. Numai că oamenilor, curios lucru, Zamfira li s-a părut un nume lung și i-au zis Fira. Nu și Mamana, ea a ținut mereu la lucrul mîinilor, picioarelor și întrepicioarelor ei. A iubit-o mereu pe mama, dar n-a plăcut-o cine știe ce. Asta ar fi trebuit să fie o lecție pentru mine în ce privește dragostea și relațiile indisolubile, dar n-ai ce face, primești lecțiile cînd ești foarte mic și le primești cînd ești deja prea mare, iar faptul că nu le-ai înțeles cînd ți s-au dat ți-a cam întîrziat creșterea. Mama a ajuns, săraca, iar asta numai din cauza mea, Mama Fira. Ai născut un copil, gata, ești mamă. Am apucat cîțiva ani în care ea a fost pentru majoritatea oamenilor de pe strada noastră Mama Fira și-mi amintesc că niciodată n-am reușit să suprapun ciudățenia asta de nume cu mama. Ei îi plăcea, zicea c-o umanizează, că-i aduce mereu aminte că, întîi și-ntîi, e mamă, iar eu n-am înțeles atunci de ce dracu' tre' să existe ceva sau cineva care să-ți amintească așa ceva. Era probabil în interesul meu de copil fragil și înfricoșat de lume să nu-nțeleg. Mai încolo, cînd numai gîndul c-aș putea avea un copil făcea să mi se răcească ochii-n găvane,

am fost obligat să-nțeleg. Dar pentru că viața nu e doar nedreaptă, o greșeală salvatoare i-a schimbat mamei numele. Poate și linia vieții, bănuiesc, dar n-am cum să fiu sigur. Sorinel, care avea patru ani și era tot timpul fonfăit și mucios, vecin cu noi peste patru case, dar pe partea ailaltă de stradă, i-a zis, în loc de Mama Fira, Mamifera. Și poate că soarta însăși a vorbit prin polipii lui, că mama, cam într-un an, dintr-o femeie înaltă și subțire, s-a făcut o femeie foarte înaltă și zdravănă. Nu grasă, dar impunătoare. Iar asta, în loc să-i ia din înălțime, parcă i-a adăugat. Oamenii, care pînă atunci o salutau doar din gură și maximum cu o foarte ușoară aplecare a capului, au început să se-ndoaie din șale cînd trecea mama pe lîngă ei și-i dădeau bună ziua. Părea că se tem de ea, era respectul ăla care te-mpietrește. Eu nu m-am temut atunci, dar a-nceput să m-apese mama, mai ales că am stat cu ea în tot timpul ăla în care i-a crescut ei o carne nouă, lucioasă și tare. Și de unde prima variantă de supranume o umanizase, cum zicea ea, varianta a doua a-nceput s-o nuanțeze, ba chiar s-o-mblînzească pe alocuri, pentru că mama chiar fusese o mamă sălbatică, chit că nu și fioroasă.

Pe mine m-a botezat Ophanim, ceea ce i-a consternat atît pe popă, care ar fi putut fi totuși ceva mai pregătit din punct de vedere teologic, cît și pe Mamana, care a zis, cînd a auzit ce nume vrea să-mi pună mama, că o să am o viață-ntortocheată, de parcă nu toți oamenii au vieți întortocheate. În afară de popă, alți bărbați care să-și exprime vreo opinie nu au fost prin preajmă, bunicu-meu, pe care ar fi putut foarte bine să-l cheme Tatana, dar l-a chemat Gheorghe, murise de cîțiva ani, iar genitorul meu, căruia mama nu m-a lăsat niciodată să-i spun tată, ci ăla, și aia rar, pentru că vorba despre el a venit de

înfricoșător de puține ori, n-a fost invitat. Mama credea pe-atunci că nici nu merită să știe că are un copil, dar mai târziu, când a-nceput s-o apese să aibă numai ea acest copil, cu tot ce presupune să-l ai, s-a răzgîndit. Însă tot nu l-a anunțat niciodată.

Am fost botezat, deci, Ophanim, prin actul de voință unilaterală al Zamfirei, care nu devenise încă nici Mama Fira, nici Mamifera. Popii, mama i-a explicat doctă, și ca să-l umilească nițel, era în firea ei, că ophanim este un înger, dar ce zic eu, ophanimii sînt în primul rînd al ierarhiei cerești, în prima linie, li se mai spune și Tronurile, pentru că pe ei stă slava lui Dumnezeu. Ceea ce dumnea-voastră știți foarte bine, părinte, c-ați făcut și ebraică, și hermeneutică biblică la facultate, a adăugat ea. Popa nu știa, poate pentru că făcuse numai seminarul, și p-ăla cu zeci de ani în urmă, dar cu ierarhiile cerești tot ar fi fost cazul să fie ceva mai familiarizat. I-a-nchis mama gura cu astea doar cîteva vorbe, iar eu am fost botezat fără niciun alt comentariu asupra numelui și gata. De unde se vede că dacă zgîndări nițel omul unde trebuie, îți mîncîncă din palmă sau îți bagă copilul în cristelniță, după caz. Sau poate că bietul om știuse cîndva cuvîntul, da-l uitase. Cu bunică-mea n-a fost așa ușor, ea voia să știe musai de ce tocmai Ophanim, nu erau și arhanghelii, Mihail, Gavriil, Rafail, de unde luau oamenii normali nume pentru copiii lor? Chiar și Serafim mergea, dar Ophanim?! Era prea mult. Și scris așa, ciudat, cu *ph*, ca și cum ar vrea să facă pe deșteptul, o să-i fie greu în viață, oamenii o să-l dea la o parte numai din cauza numelui ăstuia, lumea o să aibă mereu impresia că e unul care-și dă importanță. Așa că maică-mea a fost nevoită să se-așeze la discuții cu Mamana, că bunică-mea nu era popa, s-o întepi cu

facultatea, și oricum maică-mea nu-și permitea vreodată s-o ia de sus pe Mamana.

A plîns mama la discuția aia, a plîns mult. I-a zis Mamanei că ophanimii arată ca niște roți de foc, iar pe călcătura roții, nu pe spițe, au ochi mulți, foarte mulți, toți deschiși tot timpul. Și că ea vrea ca eu să văd bine, foarte bine, dar nu doar cu ochii din cap, ci cu ochii cei esențiali, să fiu în stare să despart binele de rău, să văd pericolele înainte să mă bag în ele, să mă feresc de necazuri, nu ca ea, care-a făcut un copil cu Țăla pentru că n-a fost în stare să vadă bine. Și numele ăsta să-mi fie înaintemergător și ocrotitor, să mă păzească de rău și să mă-ndrume spre bine. Mamana a dat din cap a pagubă și multă vreme nu mi-a zis în niciun fel, mereu potrivea vorba, a refuzat mereu numele ăsta, Ophanim, crezînd că tocmai el, prin faptul că maică-mea și-a întins gîtul și s-a uitat prea sus, o să-mi aducă numai necazuri. Eu n-am știut cum mă cheamă în primii ani, la fel ca prietenul meu, Alexandru, care tot auzea că toată lumea îi vorbește de mă-sa, unde e, mă, mă-ta?, ce face mă-ta?, așa că a crezut c-o cheamă Măta și-o striga, pînă hăt prin clasa a patra, Măto, nu mamă. Pe mine, bunică-mea refuza să mă strige în vreun fel, iar mama îmi zicea Tu. Dar tot Mamana m-a scos din limbul celui fără-de-nume, cred că nu împlinisem patru ani cînd s-a-ntîmplat. A observat că intru peste tot ca un fur, fără să m-audă și adesea fără să mă vadă cineva, se trezea cu mine lîngă ea, tăcut și cu ochii mari, mereu atent și, cumva, la pîndă. Ce faci, mă, Intrieș? a zis ea odată și-a rîs cu hohote din toate oasele, probabil surprinsă de ce i-a ieșit pe gură. Și-am rămas Intrieș o foarte lungă perioadă, chiar și pentru mine însumi, doar mama se-ncăpățîna să-mi spună Tu

și, din cînd în cînd, Băiat. Nu băiatule, nu băiatul meu. Băiat. Asta n-a fost chiar rău, mai ales în perioada aia de-nceput, în care tresăream din nimic, cum credeau ea și Mamana, și numai fetele tresăreau așa ușor, cum tot ele două ziceau. Am auzit-o odată pe bunică-mea cum i-a zis maică-mii: uite-l cum se ferește de toate, poate că tu l-ai blestemat cu numele ăla, parcă vede ce nu vede nimeni și se sperie și de aerul pe care-l bagă-n el, săracu'.

Însă eu vedeam ca toată lumea. Și cu ochii-ochi, și cu ochii din spatele ochilor. Numai că nu auzeam ca toată lumea, ci mult mai mult, că n-aș putea spune mai bine, mai ales că mai binele ăsta mă punea de cele mai multe ori la pămînt. Mă durea, mă zdruncina, mă făcea să amețesc, să-mi vină să vomit, de cîte ori n-am vărsat în palme sau în bluza de trening, să nu se-audă vuietul jectului de neoprit și de nemicșorat, îmi dădeau lacrimile și aveam senzația c-o să mă sparg în bucăți mici sau o să mă prefac în nisip, un nisip fin, saharian, pe care-l suflă și-l ia căldura, nici măcar vîntul. Nisip debil. Cînd ești mic, vrei să fii ca ei, ca ai tăi, să semeni cu ei, să simți cum te tragi din ei, e ceva natural, omenesc, e nevoia de a aparține, o nevoie fundamental umană, la fel cum e și aia de atenție. Așa că și eu credeam că mama și Mamana aud cum aud și eu, dar eram convins că pe ele nu le mai afectează treaba asta cum mă afectează pe mine, iar asta se putea întîmpla din două motive: ori auzul care te doare trece cu vîrsta, ori înveți în timp să-l dai mai încet, să-l ajustezi cumva, să poți să trăiești cu el cu tot, fără să te-ncovoi din cauza sunetelor, fără să simți că-ți iese foc prin urechi, fără să te doară coșul pieptului și fluierile picioarelor cînd trece trenul prin halta cea mai apropiată, apropiată vorba vine, că era la 30 de kilometri depărtare și, bineînțeles, n-auzea

nimeni trenul, în afară de mine, dar ca să aflu asta a fost nevoie să mai treacă niște ani, ani în care am pendulat între a crede că sînt bolnav și a fi convins că am mințile rătăcite. Ce altceva poți crede atunci cînd toți din jurul tău sînt netulburați de zgomotele care te fac pe tine să-ți tremure carnea și să-ți se țuguie oasele? Pe Tache a' lu' Oacă l-am văzut cînd eram mic trecînd pe drum și apărîndu-se cu mîinile lui ca niște crengi crescute-n apă de cine știe ce auzea numai bietul de el. Și se dădea-ntr-o parte, să se apere. Așa mă dădeam și eu cînd începea să vină vîntul, încă nici nu adia, dar îl auzeam de departe și știam și cînd grindina o să fie cît oul de porumbel. Pe mine mă ploua înainte să cadă primul strop de ploaie, cînd e arșița aia mare care-i sufocă pe toți și-i auzi cum se plîng că nu se milostivește Dumnezeu de ei c-o ploicică. Ba se milostivește, dar mereu c-o răpăială zdravănă, cu vînt mare, cu furtună. Ce să faci c-o ploicică doar, cînd te roade arșița-n gîtlej? Și dup-aia aerul mirosea a plîns.

Trăiam cu mama și cu Mamana și-aveam impresia că fiecare dintre ele e un vovnic, unul dintre cei treizeci și șase de smeriți din tradiția mistică evreiască, oamenii ăia care nici nu se cred vrednici de rostul ăla uriaș pe care-l au, anume să țină lumea-n cîrcă. Evreii cred că, atunci cînd moare unul, imediat îl înlocuiește un altul, firește, tot fără s-o știe. Dacă unul dintre ei s-ar considera numai și pentru o clipă vrednic să fie vovnic, ar cădea îndată din stare și din rost. Nu mă gîndeam eu atunci la tradiția asta, nici nu știam de ea, dar credeam cu toată inima mea că maică-mea și bunică-mea duc lumea în spate. Chiar și numai lumea mea, ceea ce era o treabă mult mai anevoioasă decît să fi dus lumea cea mare, mai diluată, mai împrăștiată, mai ușoară parcă.

Mamana mînca mereu ce lăsam noi prin farfurii, mînca și ce se usca prin dulapul de vară și, mai tîrziu, prin frigider. Zic mai tîrziu pentru că trăiesc cu impresia că noi n-am avut frigider dintotdeauna, dar e posibil ca asta să fie numai în capul meu. Cînd am întreat-o de ce face așa, mi-a răspuns că așa postește ea, prin nearuncare, că mîncarea e de la Dumnezeu și refuză s-o arunce la gunoi, că e păcat să arunci darurile. Mi-a folosit mult explicația asta după vreo patruzeci de ani, în reapropierea mea de oameni, m-am bucurat atunci că n-am uitat-o. Cît despre frigider, cred că n-am avut cînd eram eu foarte mic pentru că sigur aș fi fost tentat, atunci cînd mă ardeau în cap zgomotele, să-mi bag capul în frigider. Ca să descopăr, cu siguranță, că el face un zgomot și mai mare. Lipsa acestei amintiri mă face să fiu aproape sigur de lipsa frigiderului.

Mamana era o femeie foarte practică, lucru care se vedea cel mai clar în relația ei cu veșnicia. Dădea sărindare peste sărindare, iar la primul pe care mi-l amintesc și eu am avut cu ea o discuție filosofico-mistică din care mi-am extras supraviețuirea de cîteva ori în viața mea de apoi. Am văzut-o cum umple cu grîu ales, nu cu arpacaș de colivă, patru sticle mari de apă minerală. Ce faci cu ele? Le duc la biserică, să facă popa rugăciuni și pentru morți, și pentru sănătate, și pentru rost, mamă. Și fără ele nu poate? Poate, sigur că poate, dar așa e obiceiul. Fiecare sticlă e un stîlp la casa pe care o s-o am în ceruri. Un stîlp dintr-o sticlă umplută cu grîu, Mamană? Nu e cam șubred? O fi, n-o fi, eu țin obiceiul din bătrîni, mamă, nu vreau să rămîn pe drumuri pe lumea ailaltă. Și sigur n-a rămas, ba chiar cred că are o casă cît juma' de rai, la cîte sărindare a dat și stîlpi a ridicat. O mai fi pus proptele și la Merkava, marele tron veșnic, care se mai slăbește, poate, pe la-ncheieturi,

de-atîta vechime și folosire. Oricum, eu vedeam cu ochii minții grîul ăla încolțind și înverzind și mereu am sperat, atunci cînd alegea Mamana grîul, să mai fi scăpat și ceva semințe de maci și albăstrele, să semene mai bine lumea ailaltă cu lumea asta. Dar n-am cum să fiu sigur pînă nu văd cu ochii mei, iar pasărea dubiului zboară mai jos, mai aproape, mai des decît pasărea morții. Sau o fi tot aia, cu alt nume. Tuaregii, care au cultul ceaiului, spun că prima gură e amară ca viața, a doua e dulce ca dragostea, iar a treia e suavă ca moartea. Îi cred, mie mereu dubiul mi s-a părut mai greu de suportat, dar drept este că nici moartea n-o cunosc, însă îmi convine varianta ei suavă, cui nu i-ar conveni? E ca și cum ai sta întins pe o plajă și, deodată, îți sparge raza vizuală un om pe care-l știi din tinerețe, din studenție, ați stat în același cămin cîteva ani. Nu v-ați mai văzut niciodată de-atunci, dar îl știi, are aceeași mișcare a corpului, pe care habar n-ai avut vreodată c-ai învățat-o, același gest de-a-și arunca brusc capul spre stînga, chiar dacă acum nu mai are păr, ca atunci, gestul a rămas, e al lui, el l-a făcut, îl păstrează, aruncătura asta a capului îl ține aproape de timpul în care era tînăr, de părul lui. Acum, se-apeacă, îți dă bună ziua și te-ntreabă dacă se poate așeza și el lîngă tine. Da, cum să nu, sigur că da. Nu te cunoaște, iar asta te face pentru o clipă să nu te recunoști, te ia cu el în nuștiul, în nuteștiul lui. Și-ți dai seama privind-l cu zîmbet că nici n-ai vrea s-o faci, nu-ți trebuie depănări, nu vrei să știi dacă e-nsurat, cîți copii are și unde lucrează. Și nici nu vrei să-i spui nimic despre tine. Vrei doar ca el să treacă scurt prin ziua asta, ca o pasăre nehotărîtă care alege copacul de-alături, cu viața ei în gușa ei. Cu moartea ei, cu dubiul ei. Deși am fi putut vorbi despre cum luam un vîrf de linguriță de vegeta și-o